

V Bruseli 5. 9. 2019
COM(2019) 406 final

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

Správa o vykonávaní vnútroštátnych stratégií integrácie Rómov – rok 2019

{SWD(2019) 320 final}

ÚVOD

Európska komisia uverejnila 4. decembra 2018 hodnotenie rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020¹. V rámci hodnotenia sa posudzoval rámec EÚ a to, ako rámec zmobilizoval iné európske politiky, právne a finančné nástroje pre začleňovanie Rómov². Na získanie úplného obrazu sa táto správa z roku 2019 zameriava na vykonávanie opatrení na začleňovanie Rómov.

Hlavnými zdrojmi posúdenia sú:

- správy z vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov³,
- správy občianskej spoločnosti z pilotného projektu Európskeho parlamentu s názvom Rómsky občiansky monitoring⁴,
- údaje o situácii Rómov z Agentúry EÚ pre základné práva (FRA)⁵,
- metahodnotenie intervencií na začleňovanie Rómov⁶.

V tejto správe sú zhrnuté najdôležitejšie trendy so zameraním na štyri oblasti politiky rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov (vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie), ako aj na boj proti diskriminácii a odporu voči Rómom. V každej oblasti sa v správe poukazuje na: situáciu Rómov, zhrnuté sú hlavné typy opatrení zameraných na začleňovanie, dosiahnuté úspechy a výzvy v súvislosti s ich vykonávaním (podľa správ z vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov) a formulované sú politické poznatky s poukázaním na sľubné prístupy a priority, ktoré treba riešiť (na základe existujúcich hodnotení,⁷ spätnej väzby zo strany občianskej spoločnosti a vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov).

I. PODSTATNÉ OBLASTI POLITIKY

V tejto správe sú uvedené opatrenia, ktoré členské štáty prijali na základe odporúčania Rady o účinných opatreniach na integráciu Rómov⁸. Počet oznámených opatrení nemusí nevyhnutne odrážať ambície alebo účinnosť vynaloženého úsilia. V oblasti vzdelávania a boja proti diskriminácii a odporu voči Rómom je väčšina opatrení cielená na Rómov. V oblasti bývania sa dosiahla rovnováha medzi cieľovými opatreniami zameranými na Rómov a opatreniami všeobecnej politiky, t. j. hlavnými opatreniami. V oblasti zamestnania a v menšej miere v oblasti zdravia sa členské štáty opierajú prevažne o hlavné opatrenia aj na podporu začleňovania Rómov.

¹ KOM(2011) 173. V súlade so závermi Rady (EPSCO 106665/11), ktorými sa rámec schvaľuje, mali členské štáty vypracovať „vnútroštátne stratégie začleňovania Rómov alebo integrované súbory politických opatrení v rámci svojich širšie koncipovaných politík sociálneho začleňovania“. Výrazy „vnútroštátna stratégia integrácie Rómov“ a „stratégia“ sa vzťahujú aj integrované súbory politických opatrení.

² COM(2018) 785. Pojem „Rómovia“ sa používa na označenie viacerých odlišných skupín (napr. Rómovia, Sintovia, Kaleovia, Cigáni, Romaničalovia, Bojášovia, Aškaliovia, Egyptania, Janišovia, Dómovia, Lomovia, Romovia, Abdaliovia) a zahŕňa aj Travellerov bez popierania špecifik týchto skupín.

³ Skratky krajín sú uvedené na www.ec.europa.eu/eurostat. Všetky členské štáty okrem DK, FI a IE (a MT, kde nežije žiadna rómska komunita) predložili správu v roku 2018. Vzhľadom na neskoré predloženie správy z Nemecka (DE) bolo možné túto správu zahrnúť len do prílohy 1 (zhrnutia za jednotlivé krajiny), nie však do tematickej analýzy uvedenej v oznámení Komisie a pracovnom dokumente útvarov Komisie.

⁴ Príloha 1

⁵ SWD

⁶ Metahodnotenie intervencií na začleňovanie Rómov, Európska komisia, Spoločné výskumné centrum, pripravuje sa v roku 2019.

⁷ Tamtiež

⁸ 2013/C 378/01.

1. VZDELÁVANIE

Situácia Rómov v oblasti vzdelávania (2016)

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie (vo veku 16 a viac rokov).

- vyššie sekundárne, odborné, postsekundárne: 18 %
- nižšie sekundárne: 38 %
- základné: 29 %
- neukončené základné: 14 %

Podiel rómskych detí, ktoré navštevujú vzdelávanie zodpovedajúce ich veku*:

- základné alebo nižšie sekundárne: 86 %
- vyššie sekundárne: 30 %
- postsekundárne a terciárne: 2 %

Segregácia vo vzdelávaní (vo veku 6 – 15 rokov):

- navštevuje školy, kde všetci (13 %) alebo väčšina (33 %) študentov sú Rómovia
- navštevuje triedy, kde všetci (13 %) alebo väčšina (31%) študentov sú Rómovia

* Podiel rómskych detí v príslušnej krajine podľa veku, ktorý zodpovedá danej úrovni vzdelávania, ktorí sa zúčastňujú na tejto úrovni vzdelávania, z celkového počtu rómskych detí v tomto veku

1.1. Zameranie opatrení

Väčšina členských štátov investovala do opatrení na zníženie miery predčasného ukončenia školskej dochádzky (18 členských štátov). K ďalším najčastejšie používaným opatreniam patrí: posudzovanie potrieb jednotlivých žiakov v spolupráci s ich rodinami (14 členských štátov), zlepšenie prístupu k vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve a jeho kvality (13 členských štátov) a podpora účasti Rómov na sekundárnom a terciárnom vzdelávaní a na jeho ukončení (11 členských štátov). Pracuje sa aj na boji proti segregácii v školách, používaní inkluzívnych metód výučby a rozvíjaní zručností prispôbených potrebám trhu práce (12 členských štátov).

Rozdelenie opatrení v oblasti vzdelávania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Boj proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky	AT, BE, BG, CY, ES, EL, HU, HR, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SE, SK, UK	66	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	25
Zohľadnenie potrieb jednotlivých žiakov	AT, CY, CZ, ES, HU, IT, LV, LT, LU, PT, RO, SE, SI, UK	35	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	26
Podpora účasti Rómov na sekundárnom a terciárnom vzdelávaní a jeho ukončení	AT, BG, HR, CZ, ES, HU, LV, LT, PT, RO, SK	35	AL, BiH, ME, MK, RS, TR	21
Zlepšenie prístupu k vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve a jeho kvality	AT, BG, HR, CY, CZ, ES, HU, IT, LU, NL, RO, SI, SK	34	AL, BiH, ME, MK, RS	16
Odstránenie segregácie v školách	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, IT, LU, NL, RO, SK	27	AL, ME, MK, RS	6
Používanie inkluzívnych a prispôbených metód výučby a vzdelávania	AT, BG, HR, CY, CZ, LT, LU, NL, RO, SI, SK, UK	23	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	15
Podpora získavania zručností prispôbených potrebám trhu práce	AT, BG, CZ, EL, ES, LT, LU, NL, PT, RO, SI, SK	22	AL, MK	5
Podpora prechodu medzi úrovňami vzdelávania	AT, BG, CZ, ES, HU, HR, IT, LU, NL, PT, RO, SK	21	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Podpora účasti rodičov	AT, BE, BG, CY, ES, HR, LV, LT, LU, RO, SK	18	AL, KOS, ME, MK, TR	11
Zlepšenie odbornej prípravy učiteľov	AT, BG, CY, CZ, ES, LT, RO, SE, SI, SK	18	AL, MK, RS	4
Podpora mimoškolských aktivít	AT, BG, CY, EL, IT, LV, LT, RO, SI, SK	15	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Rozšírenie prístupu k druhošancovému vzdelávaniu a vzdelávaniu dospelých	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LT, LU, UK	14	AL, ME, MK, RS	9
Boj proti negramotnosti	AT, BG, CY, HU, ES, HR, NL, RO	11	AL, ME, MK, RS	6
Predchádzanie nevhodnému umiestňovaniu Rómov do škôl pre deti s osobitnými potrebami	AT, CZ, ES, HR, RO, SK	9	MK, RS	2

Zdroj: EK (2018), Správy vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov o opatreniach na integráciu Rómov vykonávaných v roku 2017.

Aké je vecné zameranie opatrení nad rámec uvedených cieľov? V tejto súvislosti zisťujeme, že členské štáty sa často rozhodnú pre opatrenia na zlepšenie dosiahnutého vzdelania: boj proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky, podpora prechodu na sekundárne a terciárne

vzdelávanie a jeho ukončenia alebo poskytovanie podpory na kompenzovanie rozdielov vo vzdelávaní alebo materiálneho znevýhodnenia. Spolu tieto opatrenia predstavujú 36 % všetkých opatrení v oblasti vzdelávania. Ďalšie významné skupiny opatrení sú zamerané na: prechod od vzdelávania k zamestnaniu podporovaním odborného vzdelávania, profesijný rozvoj a celoživotné vzdelávanie a rozvoj kapacít odborníkov (9 – 11 %). Menej rozšírené opatrenia sú zamerané na integrované intervencie na začleňovanie a zavádzanie rómskych dejín a kultúry do učebných plánov (6 – 6 %).

1.2. Dosiahnuté úspechy a výzvy

Najrozšírenejším dosiahnutým úspechom, ktoré uviedli vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov v oblasti vzdelávania, je mediácia⁹. Ďalšie dosiahnuté úspechy: rozvoj kapacít materských škôlok¹⁰, lepšia podpora pre boj proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a jeho monitorovanie¹¹ a zahrnutie predmetov súvisiacich so začleňovaním a nediskrimináciou Rómov do odbornej prípravy učiteľov alebo vnútroštátnych učebných plánov¹².

K najvýznamnejším výzvam, na ktoré poukázali vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov, patria: účasť na školskom vzdelávaní, absencie, predčasné ukončenie školskej dochádzky, prechod od primárneho vzdelávania k sekundárnemu vzdelávaniu a ukončenie sekundárneho vzdelávania.¹³ K ďalším výzvam patria: boj proti segregácii¹⁴, zabezpečenie a rozvoj ľudských kapacít¹⁵, spolupráca so zainteresovanými stranami¹⁶, podpora vzdelávania a starostlivosť v ranom detstve¹⁷, vzdelávanie dospelých a druhošancové vzdelávanie¹⁸ a dostupnosť údajov¹⁹.

1.3. Politické poznatky

Vzdelávanie je oblasť s najvyšším počtom intervencií a hodnotení. Je teda aj oblasťou s relatívne väčším počtom sľubných prístupov a politických ponaučení spoločných pre viaceré krajiny. Medzi niektoré dôležité politické ponaučenia v tejto oblasti patrí: dôležitosť včasnej intervencie a prevencie, potreba zabezpečiť účasť a posilnenie postavenia rómskych rodičov (ako kľúčový prvok podpory detí na každom stupni vzdelávania), úloha mimoškolských aktivít pri posilňovaní identity a sociálnych sietí rómskych detí, relevantnosť kontinuálnych podporných opatrení (tútorstvo kombinované so štipendiom a odstránenie iných nákladových prekážok) pri podpore prechodu medzi úrovňami vzdelávania a prechodu do zamestnania. Aj keď pozitívna diskriminácia pomáha zvýšiť účasť Rómov na vzdelávaní, dôležité je vyhnúť sa vyhradzovaniu špecifických miest pre Rómov, ktorí by boli spôsobilí na bežné prijatie.

Najmä v členských štátoch s vysokým podielom rómskych žiakov je potrebný systematický, komplexný a dlhodobý prístup na boj proti segregácii v školách a triedach, ktorá je stále naliehavým problémom oslabujúcim úspešnosť iných opatrení na začleňovanie. Hlavné časti tohto prístupu zahŕňajú: poskytovanie včasného a bezplatného prístupu ku kvalitnému inkluzívnemu vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve v integrovanom prostredí (na účely prípravy rómskych detí, ako aj na prekonanie predsudkov medzi rómskymi a nerómskymi deťmi a rodičmi s cieľom zabrániť neskoršej segregácii), poskytovanie podpory rómskym rodičom pri výbere školy, postupné zatváranie segregovaných škôl zodpovednými orgánmi v oblasti vzdelávania a rozdelenie rómskych detí do viacerých škôl (prostredníctvom reorganizácie spádových oblastí škôl). Tieto aktívne

⁹ AT, FR, EL, ES, IT, LV, RO

¹⁰ napr. CZ, SK

¹¹ napr. HU, ES, LV

¹² napr. AT, ES, IT, PT

¹³ AT, CY, EE, EL, ES, FR, HR, LT, NL

¹⁴ EL, ES, HR, RO

¹⁵ EL, LV, SE, SK

¹⁶ ES, LT, LV, PL

¹⁷ BG, EL, ES

¹⁸ AT, BG, EL

¹⁹ HR, IT, PT

opatrenia na odstraňovanie segregácie by mali byť doplnené o ďalšiu finančnú a odbornú podporu na presadzovanie sociálnej a akademickej integrácie rómskych detí do bežných škôl, napríklad: pokrytie nákladov na dopravu, školské materiály, stravu, mimoškolské aktivity, doplnujúce vyučovanie, odborná príprava pracovníkov a učiteľov v predškolských zariadeniach o nových metódach výučby v integrovanom školskom prostredí (vrátane prekonávania stereotypov), uľahčenie komunikácie medzi rodičmi a školami, informovanie rodičov o prínosoch integrovaného vzdelávania, mentorstvo študentov, podpora starostlivosti po vyučovaní pre rómske deti, zamestnávanie asistentov učiteľov, opatrenia na zvýšenie vnímavosti verejnosti o dôležitosti začleňovania do vzdelávania a medzikultúrneho vzdelávania pre vzťahy v spoločnostiach prostredníctvom kampaní a médií²⁰.

Sľubné prístupy:	Priority, ktoré treba riešiť:
<ul style="list-style-type: none"> • BG, CZ, DK, EL, FI, FR, HR, HU, LT, PL, SK: zavedenie alebo rozšírenie povinného (bezplatného) predškolského vzdelávania, rozvoja materských škôl financovaných z fondov EŠIF, odborná príprava pre učiteľov v materských školách • CY, EL, ES, IE, IT, HR, HU, LT, LV, NL, PL, PT, RO, SE, SI: programy zamerané na zabránenie predčasnému ukončeniu školskej dochádzky Rómov (dievčat) prostredníctvom podpory starostlivosti po vyučovaní, tutorstva, štipendií, mentorstva, mediácie, asistentov, druhošancového vzdelávania, odbornej prípravy učiteľov, podpory poskytovanej rodinám • AT, CY, FI, HU, IE, IT, PT, RO: zavedenie rómskych dejín (vrátane holokaustu) a/alebo kultúry do vnútroštátnych učebných plánov • IE, HR, RO: pridelenie miest Rómom v sekundárnom a terciárnom vzdelávaní • LT: budovanie kapacít a rozvoj kompetencií pre sieť škôl navštevovaných rómskymi deťmi • SE: odborná príprava učiteľov (Södertörnská univerzita) a vzdelávanie dospelých na sekundárnej úrovni v rómčine 	<ul style="list-style-type: none"> • podpora domácej rodičovskej starostlivosti a vzdelávania v ranom detstve v rámci komplexných programov včasnej intervencie a prevencie • zavedenie alebo ďalšie rozširovanie kvalitného, inkluzívneho, bezplatného a povinného predškolského vzdelávania a odstraňovanie finančných a nefinančných prekážok prístupu • podpora kvality, inkluzívnosti a výsledkov vo vzdelávaní prostredníctvom stimulov (financovanie a reforma odbornej prípravy učiteľov), pritiažnutie najlepších učiteľov do znevýhodnených škôl/regiónov • systematické monitorovanie a boj proti segregácii v školách a triedach s dlhodobými komplexnými, prípravnými a sprievodnými opatreniami na podporu rómskych rodín • budovanie verejnej podpory a spolupráce všetkých zainteresovaných strán na doplnenie určitých aktívnych opatrení na odstránenie segregácie • kombinovanie štipendií, tutorstva a mimoškolských aktivít na zabránenie predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a na podporu prechodu do ďalšej fázy vzdelávania • zameranie na rómske dievčatá, ich rodičov a učiteľov s cieľom bojovať proti rodovým stereotypom a znížiť mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky • podpora prechodu na vyššie sekundárne a ďalšie vzdelávanie a jeho ukončenie vrátane poradenstva pre voľbu povolania pre rómskych študentov a ich rodiny

2. ZAMESTNANOSŤ

Situácia Rómov v oblasti zamestnanosti (2016)

Podiel Rómov v platenej práci (vo veku 20 až 64 rokov): 43 % (ženy: 29 %, muži: 56 %)

Podiel rómskych mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (vo veku 16 až 24 rokov): 63 % (ženy: 72 %, muži: 55 %)

Rómske ženy, ktoré nie sú v zamestnaní, ani nehľadajú prácu z dôvodu starostlivosti o deti/starších/chorých príbuzných (vo veku 16 až 64 rokov): 40%

2.1. Zameranie opatrení

Dve najväčšie skupiny opatrení, ktoré vykonáva väčšina členských štátov, sú zamerané na odstraňovanie bariér na trhu práce (15 členských štátov) a individuálnu podporu pre uchádzačov o zamestnanie (13 členských štátov). Menší, ale stále značný počet krajín investuje do odborného vzdelávania (9 členských štátov), celoživotného vzdelávania a rozvoja zručností (10 členských štátov) a samostatnej zárobkovej činnosti a podnikania (8 členských štátov). Rastúce miery rómskych mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, by si určite vyžadovali, aby sa venovalo ešte väčšie úsilie na podporu prvých pracovných

²⁰

http://www.romaeducationfund.org/sites/default/files/publications/desegregation_toolkit_2015_web.pdf

skúseností (10 členských štátov). Dve ďalšie oblasti, ktoré by sa mali uprednostniť: záruky a personalizované služby s cieľom zabezpečiť, aby sa všeobecné verejné služby zamestnanosti efektívne zameriavali na znevýhodnených rómskych uchádzačov o zamestnanie a pozitívna diskriminácia s cieľom podporiť zamestnávanie Rómov vo verejnej službe.

Rozdelenie opatrení v oblasti zamestnanosti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Odstránenie prekážok na trhu práce vrátane diskriminácie	AT, BE, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, HU, LT, LU, NL, PT, RO, SK	49	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	24
Poskytovanie poradenstva prispôbeného individuálnym potrebám jednotlivým uchádzačom o zamestnanie	AT, BG, CZ, EL, ES, HU, HR, LV, LU, NL, RO, SI, SK	41	AL, ME, MK, RS, TR	11
Podpora odborného vzdelávania	AT, BG, CY, ES, LV, LU, NL, RO, SK	20	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	8
Podpora celoživotného vzdelávania a rozvoj zručností	AT, BG, ES, HR, HU, LV, LT, LU, NL, PT	18	AL, ME, MK, RS	7
Podpora samostatnej zárobkovej činnosti a podnikania	AT, BG, HR, CZ, EL, ES, HU, LT	18	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Podpora prvých pracovných skúseností	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LU, RO, SK	16	AL, KOS, ME, MK, RS	9
Podpora odbornej prípravy na pracovisku	BG, CZ, ES, HU, LV, LU, SK	14	AL, KOS, MK, RS	4
Poskytovanie rovnakého prístupu k všeobecným verejným službám zamestnanosti	BG, HR, CZ, HU, LV, SK, ES, UK	13	AL, KOS, ME, MK, RS	16
Podpora pracovných príležitostí vo verejnej službe	EL, HU, NL, SK	8	AL, ME, RS	5

Aké je vecné zameranie opatrení? V tejto súvislosti zisťujeme, že členské štáty sa často rozhodnú pre individuálne orientované formy podpory, akými sú napríklad dotovanie zamestnania, iné formy rozdelenia nákladov, podpora kariérneho rozvoja (mentorstvo, odborné vedenie) a odborné vzdelávanie (celkovo 35 % všetkých opatrení). Všeobecnejšie opatrenia na podporu sociálneho začleňovania, rozvoja komunit, kvalifikácie pre dospelých a doučovania predstavujú 8 – 9 % opatrení. Len jedna pätina opatrení je zameraná na mladých ľudí, čo je jednoznačne nedostatočné vzhľadom na problémy rómskej mládeže v oblasti zamestnanosti.

2.2. Dosiahnuté úspechy a výzvy

Vo svojich správach týkajúcich sa roku 2017 niektoré vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov poukázali na pozitívny vplyv hospodárskeho rastu na vyhliadky zamestnanosti Rómov²¹. Ešte viac vnútroštátnych kontaktných miest pre otázky Rómov však uviedlo ciele opatrenia, napr. regionálne programy zamestnanosti (kariérové poradenstvo, odborná príprava alebo odborná príprava na pracovisku a zosúladovanie ponúkaných a požadovaných pracovných miest prispôbené Rómom alebo zraniteľným uchádzačom o prácu)²². Takéto opatrenia sú ešte efektívnejšie, keď sa Rómovia zapájajú ako mediátori, sociálni pracovníci alebo iní poskytovatelia služieb.

Vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov poukázali na tri hlavné typy výziev: kapacita vykonávacích štruktúr²³; diskriminácia Rómov²⁴ a postoje a dôvera samotných Rómov²⁵.

2.3. Politické poznatky

Zabezpečenie efektívneho prechodu od vzdelávania k otvorenému trhu práce, boj proti diskriminácii zo strany zamestnávateľov a zabezpečenie, aby dopytu po práci zodpovedala ponuka (najmä medzi rómskymi mladými ľuďmi, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy) sa ukazujú ako najkritickejšie body v oblasti zamestnanosti. V záujme

²¹ BG, ES, HR

²² AT, BG, CZ, ES, FR, HR, HU, LV, NL, SK

²³ AT, EL, PL, PT, SK

²⁴ EE, ES, LT, LV, NL, PT, RO

²⁵ BG, EE, FR, NL, PT

zníženia rodového rozdielu v zamestnanosti a podielu rómskych mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, je nevyhnutné motivovať súkromných zamestnávateľov a úzko s nimi spolupracovať a explicitne sa zamerať na rómsku mládež a ženy v rámci všeobecných politík (namiesto vytvárania paralelných štruktúr zamestnanosti). Zlepšenie zamestnateľnosti Rómov by malo zahŕňať aj rozvoj IT zručností a znalostí cudzích jazykov. Na zabezpečenie zamestnanosti by však bolo potrebné riešiť aj iné prekážky, najmä diskrimináciu zo strany zamestnávateľov, obmedzené sociálne siete rómskych uchádzačov o zamestnanie alebo tradičné rodové úlohy v rómskych komunitách. Dôležitú úlohu môže zohrávať kombinácia odbornej prípravy, podporovaných stáží a protidiskriminačných opatrení zameraných na zamestnávateľov.

Sľubné prístupy:	Priority, ktoré treba riešiť:
<ul style="list-style-type: none"> • BG, CY, ES, IT, LV, NL, PT, SI: regionálne alebo miestne programy zamestnanosti (poradenstvo prispôbené individuálnym potrebám) na podporu aktívneho hľadania práce alebo samostatnej zárobkovej činnosti • HU, EL, ES, FR: ciele programy na zlepšenie zamestnateľnosti rómskych žien (v sociálnej oblasti) • IT, LT, HU: príklady spolupráce so zamestnávateľmi týkajúce sa umiestňovania Rómov do zamestnania a boj proti stereotypom • SK: novela zákona o službách zamestnanosti poskytuje individuálny akčný plán na podporu integrácie na trhu práce záväzný pre uchádzača o prácu a úrad práce. • BE: od roku 2016 majú Rómovia prístup k „ceste integrácie“ zriadenej pre osoby cudzieho pôvodu vo Valónsku (kurzy francúzskeho jazyka, základné vedomosti o spoločnosti, podpora pri hľadaní zamestnania a školské vzdelávanie pre deti). Obce zamestnávajú rómskych mediátorov vo verejných centrách sociálnej pomoci, službách prevencie alebo miestnych službách. • HR: úrad ombudsmana poskytuje odbornú prípravu v oblasti antidiskriminácie pre pracovníkov verejných služieb zamestnanosti a iných zamestnancov verejnej správy • UK: audit týkajúci sa rasových rozdielov a webové sídlo na zhromažďovanie a šírenie informácií o diskriminácii v zamestnaní 	<ul style="list-style-type: none"> • umožnenie všeobecným verejným službám zamestnanosti efektívne podporovať integráciu rómskych uchádzačov o zamestnanie na primárnom trhu práce • (pokračovanie) v odbornej príprave a zamestnávaní Rómov a mládežníckych mentorov, mediátorov na podporu prechodov v rámci vzdelávania a na trh práce • zameranie sa na Rómov (mládež a ženy) jednoznačnejšie s aktívnymi politikami trhu práce vrátane záruky pre mladých ľudí • zvyšovanie vnímavosti zamestnávateľov a ich motivovanie, aby zamestnávali Rómov • systematické monitorovanie diskriminácie v prístupe na trh práce a na pracovisku a boj proti nej • kombinovanie podpory pracovného umiestňovania (stáž) s odbornou prípravou v oblasti IT a jazykovou prípravou a spolupráca so zamestnávateľmi • uprednostnenie (re)integrácie na primárnom trhu práce pred paralelnými systémami (napr. verejné alebo neformálne práce) • práca na integrovaných riešeniach s cieľom riešiť zraniteľnú situáciu mobilných Rómov bez dokladov vrátane nadnárodnej spolupráce

3. ZDRAVIE

Situácia Rómov v oblasti zdravia (2016)

Podiel Rómov, na ktorých sa vzťahuje základné vnútroštátne zdravotné poistenie: 76 %

Podiel Rómov, ktorí hodnotia svoj zdravotný stav vo všeobecnosti ako „veľmi dobrý“ alebo „dobrý“: 68 %

Podiel Rómov, ktorí sa cítili obmedzení vo svojich činnostiach kvôli svojmu zdravotnému stavu: 28 %

Podiel Rómov, ktorí dlhodobo trpia určitou chorobou alebo dlhodobo majú určitý zdravotný problém: 22 %

3.1. Zameranie opatrení

Dva najdôležitejšie typy opatrení, ktoré uviedla väčšina členských štátov, sú zamerané na odstránenie všeobecných prekážok zdravotnej starostlivosti a na podporovanie informovanosti o zdraví (13 – 14 členských štátov) a predstavujú rovnováhu medzi ponukou a dopytom. Ďalšie

relevantné opatrenia zahŕňajú ciele vakcinačné programy a prístup k špecializovaným zdravotníckym službám (6 – 7 členských štátov).

Rozdelenie opatrení v oblasti zdravia podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Odstránenie prekážok v oblasti zdravotnej starostlivosti	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, RO, SE, SK, UK	45	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Podporovanie informovanosti o zdraví	AT, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, LV, NL, SE, SI, SK, UK	41	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	17
Zlepšenie prístupu k bezplatným vakcinačným programom zameraným na deti a rizikové skupiny	AT, BG, EL, HR, HU, SK, UK	11	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	14
Zlepšenie prístupu k lekárskeym prehliadkam, prenatálnej a postnatálnej starostlivosti a plánovaniu rodiny	AT, ES, HU, SI, SK, UK	11	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	13

Aké je vecné zameranie opatrení? V tejto súvislosti sme zistili, že členské štáty sa často rozhodnú pre opatrenia na zlepšenie strany ponuky (zamestnanci, zariadenia) poskytovania zdravotnej starostlivosti (26 % opatrení). Zamerané sú aj na stranu dopytu prostredníctvom informovanosti o zdraví a informačných kampaní (21 % opatrení). K ďalším významným skupinám opatrení patria všeobecné opatrenia na zlepšenie zdravotnej a hygienickej infraštruktúry na miestnej úrovni a poskytovanie preventívnych služieb (16 – 17 % opatrení). Veľmi dôležité intervencie – poskytovanie zdravotného poistenia Rómom a zameranie antidiskriminačných kampaní na zdravotníckych pracovníkov – sú omnoho menej často rozšírené (6 – 7 % opatrení).

3.2. Dosiahnuté úspechy a výzvy

K dosiahnutým úspechom, ktoré vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov najčastejšie uvádzali, patria: vakcinačné kampane²⁶, iné programy na prevenciu a detekciu²⁷, zlepšenie hygienických a zdravotných podmienok a prístupu k zdravotnej starostlivosti²⁸, zvyšovanie informovanosti²⁹, zdravotnícka mediácia³⁰, spolupráca s viacerými zainteresovanými stranami zahŕňajúca vnútroštátne a miestne orgány a občiansku spoločnosť³¹. Zaznamenaný bol výrazný nedostatok zmien o úsilí v oblasti boja proti diskriminácii, zlepšenia životných podmienok z hľadiska hygieny a prístupu k zdravým potravinám.

K uvedeným problémom patria: nedostatok koordinácie a efektívnej komunikácie medzi vnútroštátnou a miestnou úrovňou, zachovanie primeraného financovania (na vnútroštátnej úrovni alebo na úrovni EÚ) alebo personálu³², nedostatočné uvedomovanie si záležitostí týkajúcich sa zdravia³³, nedostatočné zdravotné poistenie Rómov³⁴ a nedostatočné znalosti zdravotníckych pracovníkov týkajúce sa rómskych otázok.³⁵ Objavili sa aj obavy z nízkej miery vakcinácie Rómov, ktoré, ako sa uvádzalo, v niektorých krajinách prispievajú k vyššej miere predčasnej úmrtnosti a chorobnosti³⁶. Účasť Rómov na iniciatívach zdravotnej starostlivosti a posilnenie ich postavenia v rámci týchto iniciatív sa považujú za výzvu, aj vzhľadom na nízku gramotnosť a jazykové bariéry³⁷.

²⁶ EL, FR, HU, HR

²⁷ HU, PL, SI

²⁸ AT, HU, RO

²⁹ CZ, HU, LT, SI

³⁰ FR, RO, SE, SK

³¹ BG, RO

³² EL, HU, LT, SE, RO

³³ BG, CZ, EL, HR

³⁴ BG, ES, HR, RO

³⁵ AT, CZ

³⁶ ES, EL

³⁷ BG, PL, SK

3.3. Politické poznatky

Opatrenia aj hodnotenia v oblasti zdravotnej starostlivosti (ako aj bývania) sú nedostatočné, čo obmedzuje príležitosti na výmenu poznatkov a prenos politik. Najčastejšie používané sľubné postupy sú zamerané na prevenciu prostredníctvom vakcinácie, kampaní a odbornej prípravy a zamestnávania rómskych zdravotných mediátorov. Dôležité však je, aby sa cieľené podporné služby aktívne zameriavali na zlepšenie informovanosti o otázkach zdravia, zmenu správania a budovanie dlhodobej sebestačnosti a schopnosti Rómov spolupracovať s hlavnými inštitúciami, namiesto závislosti od stálych sprostredkovateľov a dlhodobých paralelných štruktúr. Uprednostniť by sa mali antidiskriminačné opatrenia, ktoré sú zamerané na zdravotníckych pracovníkov.

Sľubné prístupy:	Priority, ktoré treba riešiť:
<ul style="list-style-type: none"> • BG, CZ, DK, EL, FR, HU, PL, PT, RO, SE, SI, SK: vzdelávanie a zamestnávanie rómskych zdravotných mediátorov (asistenti, návštevníci, tvorcovia komunikačných mostov) na podporu prístupu Rómov k zdravotnej starostlivosti • AT, BG, EL, FR, HU, HR, PL, SK, UK: vakcinačné kampane zamerané na Rómov (dievčatá a ženy) a Rómov, ktorí žijú v marginalizovaných oblastiach • CZ, IT, RO, SI, SK: dlhodobé vnútroštátne programy v oblasti zdravia, akčné plány, stratégie • ES: zabezpečenie účasti Rómov a občianskej spoločnosti pri navrhovaní programov zdravotnej prevencie a programov odbornej prípravy pre pracovníkov v sociálnych službách • FI: štúdiá Národného inštitútu pre zdravie a dobré životné podmienky zameraná na dobré životné podmienky Rómov • PT: dôkazy založené na plánovaní intervencií na boj proti nerovnostiam v oblasti zdravia Rómov vrátane informačných materiálov a materiálov na zvýšenie informovanosti o materstve dospievajúcich dievčat, pediatrických následných opatreniach a zdravých stravovacích návykoch • LT: semináre na zvýšenie informovanosti o zdraví týkajúce sa preventívnej starostlivosti, sexuálneho a reprodukčného zdravia a starostlivosti o deti zamerané na rómske ženy a mládež	<ul style="list-style-type: none"> • rozšírenie pokrytia zdravotným poistením, odstránenie nedostatkov v primárnej a špecializovanej starostlivosti vrátane reprodukčného a sexuálneho zdravia v znevýhodnených oblastiach • zintenzívnenie úsilia zameraného na prevenciu a boj proti drogovej závislosti, fajčeniu, HIV, hepatitíde, tuberkulóze, srdcovo-cievny chorobám, predčasnému pôrodu • monitorovanie diskriminácie v prístupe k zdravotnej starostlivosti a boj proti nej, ako aj práca na zvyšovaní vnímavosti zdravotníckych pracovníkov k potrebám Rómov • Zabezpečenie toho, aby cieľní rómski zdravotní mediátori pomáhali vytvárať dlhodobú sebestačnosť Rómov • zlepšenie výživy a boj proti nezdravým životným podmienkam zamerané na rómske ženy a rodiny s deťmi

4. BÝVANIE

Situácia Rómov v oblasti bývania (2016)

Podiel Rómov, ktorí žijú v štvrti, kde všetci alebo väčšina susedov sú Rómovia: 67 %

Podiel Rómov žijúcich v domácnostiach s:

- prívodom vody (vo vnútri): 70 %
- vnútorným splachovacím záchodom: 55 %
- vnútornou sprchou alebo kúpeľňou: 60 %

Podiel Rómov žijúcich v domácnostiach:

- so zatekajúcou strechou a vlhkými stenami/podlahou/základmi alebo plesňou v okenných rámoch alebo na podlahe: 32 %
- so znečistením, špinou alebo inými environmentálnymi problémami: 25 %
- s kriminalitou, násilím a vandalizmom v miestnej oblasti: 23 %

Podiel Rómov žijúcich v preplnených domácnostiach (definícia Eurostatu): 78 %

4.1. Zameranie opatrení

Opatrenia najčastejšie oznamované členskými štátmi sú zamerané na: zabezpečenie prístupu k verejným službám (voda, elektrina, plyn) a infraštruktúre pre bývanie, podporu odstraňovania segregácie, podporu nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu (10 – 12 členských štátov). Len menšina členských štátov investuje do intervencií na integrované bývanie zameraných na marginalizované komunity v rámci miestnych projektov obnovy miest (sedem členských štátov)

alebo využíva fondy EŠIF na miestny rozvoj alebo integrované územné investície (štyri členské štáty) pod vedením komunity. Len dva členské štáty uviedli, že zabezpečili táboriská pre kočovných Rómov.

Rozdelenie opatrení v oblasti bývania podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Zabezpečenie prístupu k verejným službám a infraštruktúre pre bývanie	BE, BG, CY, EL, ES, HR, RO, SI, SK, UK	26	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	9
Odstránenie priestorovej segregácie a podpora odstraňovania segregácie	AT, BE, BG, EL, ES, HU, IT, LT, RO, SK, UK	25	AL, ME	3
Podpora nediskriminačného prístupu k sociálnemu bývaniu	AT, CZ, EL, ES, HU, IT, LT, LV, RO, SI, SK, UK	22	AL, ME, KOS, MK, RS	11
Zabezpečenie, aby projekty obnovy miest zahŕňali intervencie na integrované bývanie pre marginalizované komunity	BE, BG, ES, HR, HU, IT, SK	12	AL, BiH	2
Podpora miestneho rozvoja a/alebo integrovaných územných investícií pod vedením komunity s podporou fondov EŠIF	ES, HR, HU, IT	9	MK, RS	2
Zabezpečenie táborísk pre kočujúcich Rómov	AT, UK	5		0

Aké je vecné zameranie opatrení? V tejto súvislosti sme zistili, že členské štáty sa často zameriavajú na údržbu, poskytovanie a opravu mestského a sociálneho bývania (27 %), infraštruktúru v rómskych osadách (16 %), ako aj na legislatívne opatrenia, stavebné povolenia alebo legalizáciu neoficiálneho bývania (13 %). Explicitné aktívne odstraňovanie segregácie vrátane odstránenia slumov, ako aj integrované územné opatrenia alebo sociálna/infraštruktúrna podpora pre bezdomovcov sú omnoho menej časté ako hlavné zameranie investícií (7 %).

4.2. Dosiahnuté úspechy a výzvy

Vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov uviedli, že najvýznamnejšie úspechy sa dosiahli v prístupe k sociálnemu bývaniu³⁸. K ďalšej významnej skupine dosiahnutých úspechov, ktoré uviedli niektoré vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov, patrilo odstránenie slumov a priestorovej segregácie³⁹. Vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov poukázali aj na výsledky v prípade zabezpečenia táborísk⁴⁰, prístupu k verejným službám (napr. voda, elektrina a plyn) a infraštruktúre pre bývanie⁴¹, legalizácie bývania⁴² a obnovy miest⁴³.

Uvedené výzvy zahŕňajú: priestorovú segregáciu⁴⁴, prekážky pre Rómov pri prístupe k bývaniu v súkromnom sektore⁴⁵, ako aj verejnú podporu a právne predpisy týkajúce sa prístupu k sociálnemu bývaniu⁴⁶.

4.3. Politické poznatky

Bývanie je politikou s najmenším počtom príkladov sľubných prístupov spoločných pre viaceré krajiny. Je tiež oblasťou, v ktorej sa zistilo, že obzvlášť kritický je dlhodobý, integrovaný a komplexný prístup vrátane: doplnenia zabezpečenia bývania sprievodnou podporou, v rámci

³⁸ AT, CZ, EL, HU, LV, LT, PT, RO

³⁹ ES, FR, HU, IT, LT

⁴⁰ FR, NL

⁴¹ SI

⁴² HR

⁴³ BG

⁴⁴ BG, CY, ES, SK

⁴⁵ ES, LT, LV, NL

⁴⁶ CZ, BG

ktorej sa kombinujú také prvky ako zamestnanosť, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť a rozvoj komunity a zahrnutia intervencií do širšej vnútroštátnej politiky a právnych predpisov týkajúcich sa pôdy a sociálneho bývania. Podpora odstraňovania priestorovej segregácie si vyžaduje ciele, koordinovaný a participatívny postup: zapojenie rómskych príjemcov do navrhovania a realizácie komunitných a individuálnych možností bývania, kombinovanie investícií do infraštruktúry a ľudských zdrojov a zvyšovanie informovanosti na zmenšenie etnického napätia a prekonávanie odporu zo strany majoritnej spoločnosti. Potrebné je uprednostniť tieto ďalšie oblasti: rozvoj fondu sociálneho bývania so zabezpečením lepšieho prístupu pre Rómov, zabránenie prípadom núteného vyst'ahovania v rámci širokého prístupu k bývaniu za účasti viacerých zainteresovaných strán a zabezpečenie vyhovujúcich a kultúrne vhodných táborísk pre kočujúcich Rómov.

Sľubné prístupy:	Priority, ktoré treba riešiť:
<ul style="list-style-type: none"> • ES: miestna a regionálna samospráva s podporou mimovládnych organizácií v posledných 15 rokoch výrazne znížili výskyt chatrčových kolónií, čo viedlo k odstráneniu segregácie v rámci integrovaného prístupu s udržateľným zlepšením v oblasti vzdelávania, zdravia a zamestnanosti • CZ: z fondov EŠIF sa podporuje rozširovanie miestnych iniciatív „najskôr bývanie“ (<i>housing first</i>), založených na modeloch úspešného pilotného programu sociálneho bývania miestnej samosprávy a agentúry sociálneho prenájmu mimovládnych organizácií, okrem bývania v segregovaných oblastiach (metodika na identifikáciu rezidenčnej segregácie v rámci pilotného projektu ministerstvom práce a 12 obcí) • EL: nové nariadenia na podporu: premiestnenia z táborísk a osád, zlepšenia infraštruktúry, vytvorenia systému samosprávy a ochrany obytných komplexov a dotácií na nájomné pre nájdenie bývania v integrovanom prostredí • FR: prístup k bývaniu za účasti viacerých zainteresovaných strán „najskôr bývanie“ (<i>housing first</i>) v Toulouse na pomoc Rómom pri presťahovaní z táborísk do integrovaných oblastí, sprevádzaný sociálnou podporou, vzdelávaním na zvýšenie gramotnosti a iným vzdelávaním, prístupom k vzdelávaniu, zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti • SI: verejné súťaže na základnú komunálnu infraštruktúru (voda, elektrina, cesty) so zameraním na obce, v ktorých žijú Rómovia • LT: odstraňovanie segregácie v osade Kirtimai vo Vilniuse za pomoci premiestnenia spolu s ponukou sociálneho bývania s dotovaným nájomným pre rodiny s viacerými deťmi • SE: usmernenie a školenia pre prenajímateľov na zvýšenie informovanosti a boj proti diskriminácii Rómov 	<ul style="list-style-type: none"> • investovanie do cenovo dostupného a vhodného fondu sociálneho bývania v integrovaných oblastiach a zabezpečenie toho, aby kritériá oprávnenosti boli prístupné pre Rómov • poskytovanie pomoci pri bývaní zameranej na najzraniteľnejšie skupiny • legalizácia bývania a zabránenie prípadom núteného vyst'ahovania • kombinovanie komplexného dlhodobého odstraňovania segregácie s prípravnými a sprievodnými opatreniami na budovanie verejnej podpory a medzietnických komunitných vzťahov a zabezpečenie účasti komunit na navrhovaní a realizácii opatrení • zabezpečenie prístupu k čistej vode, základnej občianskej vybavenosti a základným verejným službám pre všetkých s výslovnými zárukami pre Rómov • boj proti diskriminácii v prístupe k (sociálnemu a súkromnému) bývaniu • zabezpečenie dostatočných a kultúrne vhodných táborísk pre Travellerov s riadnymi službami

II. BOJ PROTI DISKRIMINÁCIÍ A ODPORU VOČI RÓMOM

Skúsenosti Rómov s diskrimináciou (2016)

Podiel Rómov so skúsenosťami s diskrimináciou v posledných 5 rokoch:

- pri kontakte s ich deťmi v škole: 12 %
- pri účasti na vzdelávaní: 12 %
- pri hľadaní práce: 43 %
- v práci: 19 %
- keď sa pokúšajú prenajať si alebo si kúpiť byt: 43 %
- pri vstupe do reštaurácie, nočného klubu alebo hotela: 21 %
- pri vstupe do obchodu: 17 %
- pri styku s orgánmi verejnej správy: 16 %

Podiel Rómov, ktorí cítili diskriminovaní a nahlásili incident: 12 %

Podiel Rómov, ktorí v minulom roku osobne zažili obťažovanie kvôli rómskemu pôvodu:

- urážlivé alebo výhražné poznámky: 20 %
- urážlivé gestá alebo uprený pohľad: 23 %
- vyhrážanie sa osobným násilím: 7 %
- spolu: 29 %

Podiel Rómov, ktorí:

- počuli o orgáne pre otázky rovnosti: 29 %
  - spravidla dôverujú polícii: 37 %
  - spravidla dôverujú právnomu systému krajiny: 29 %
-

1. Zameranie opatrení

Medzi antidiskriminačné opatrenia, ktoré členské štáty najviac uvádzali, patrí: boj proti odporu voči Rómom zvyšovaním informovanosti o prínosoch začleňovania Rómov, zvyšovanie informovanosti o rozmanitosti a boj proti protirómskej rétorike a prejavom nenávisti (10 – 12 členských štátov). Niektoré členské štáty investujú do opatrení, ktorých cieľom je chrániť rómske ženy a deti prostredníctvom boja proti viacnásobnej diskriminácii, (domácejmu) násiliu alebo manželstvám maloletých a núteným manželstvám (2 – 4 členské štáty). Len štyri členské štáty uvádzajú, že investujú do opatrení na zabezpečenie efektívneho presadzovania smernice o rasovej rovnosti (2000/43/ES). Ešte menej štátov uvádza miestne alebo regionálne opatrenia na odstránenie segregácie (tri členské štáty) alebo boja proti obchodovaniu s ľuďmi (dva členské štáty). Len jeden členský štát uviedol opatrenia na zabránenie prípadom nezákonného vystaňovania alebo žobrania so zapojením detí a na podporu cezhraničnej spolupráce.

Rozdelenie nediskriminačných opatrení v oblasti podľa relevantnosti pre príslušné podoblasti odporúčania Rady

Tematická podoblasť	ČS	Počet opatrení	Krajiny zapojené do procesu rozširovania	Počet opatrení
Boj proti odporu voči Rómom zvyšovaním informovanosti o prínosoch začleňovania Rómov	AT, BE, BG, CZ, ES, IT, LT, LV, PT, SK, SE	35	AL, ME, MK, RS, TR	27
Boj proti odporu voči Rómom zvyšovaním informovanosti o rozmanitosti	AT, BE, BG, CZ, EE, ES, IT, LT, LV, PT, SE, SK	31	AL, ME, MK, RS, TR	28
Boj proti odporu voči Rómom prostredníctvom boja proti protirómskej rétorike a prejavom nenávisťi	AT, BG, CZ, ES, HU, IT, LT, LV, SK, UK	27	ME, TR	6
Boj proti násiliu na ženách a dievčatách vrátane domáceho násillia	AT, ES, IT, NL	11	AL, RS, TR	4
Boj proti (viacnásobnej) diskriminácii, ktorej čelia deti a ženy so zapojením všetkých príslušných zainteresovaných strán	AT, ES, IT, NL	8	AL, ME, MK, RS, TR	23
Boj proti manželstvám maloletých a núteným manželstvám	AT, NL	6	RS	1
Zabezpečenie účinného praktického presadzovania smernice 2000/43/ES	CZ, HR, IT, LT	6	AL, ME, MK, RS, TR	24
Boj proti obchodovaniu s ľuďmi	AT, HU	6	AL, MK, RS	8
Výkonávanie opatrení na odstránenie segregácie na regionálnej a miestnej úrovni	HU, NL, UK	3	AL, ME, RS	14
Zabezpečenie, aby vyst'ahovanie bolo v úplnom súlade s právom EÚ a medzinárodnými záväzkami v oblasti ľudských práv	IT	1	AL, MK, RS	3
Boj proti žobraníu s účasťou detí presadzovaním právnych predpisov	AT	1	AL, RS	3
Podpora spolupráce medzi členskými štátmi v situáciách s cezhraničným rozmerom	AT	1		0

Aké je vecné zameranie opatrení? V tejto súvislosti sme zistili, že členské štáty najčastejšie investujú do propagácie rómskej kultúry a dedičstva ako prostriedku, ako u širokej verejnosti nepriamo zvyšovať informovanosť a bojovať proti odporu voči Rómom (22 %). O niečo menej opatrení je zameraných na zvyšovanie informovanosti s cieľom priamo bojovať proti diskriminácii a intolerancii (18 %). Ďalšie opatrenia sú zamerané na rozvoj kapacít inštitúcií (15 %), rómsku občiansku spoločnosť (12 %) a mechanizmy monitorovania ľudských práv (11 %). Menšia pozornosť sa sústredila na také kľúčové oblasti ako je poskytovanie právnej pomoci, posilnenie postavenia rómskych žien a odstraňovanie segregácie (5 – 6 %). Len 16 % uvádzaných antidiskriminačných opatrení bolo zameraných výlučne na rómsku mládež a 10 % na rómske ženy.

2. Dosiahnuté úspechy a výzvy

K dosiahnutým úspechom, ktoré vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov najčastejšie uvádzali, patrili: zlepšenie podmienok rómskych žien a detí⁴⁷, boj proti odporu voči Rómom prekonávaním stereotypov alebo podporovaním rómskej kultúry a histórie⁴⁸ a zapojenie všetkých relevantných aktérov (subjekty verejného sektora, občianska spoločnosť a rómske komunity) do úsillia na presadzovanie nediskriminácie⁴⁹.

Niektoré vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov uviedli výzvy v súvislosti so zlepšením prístupu k právnej ochrane a informovanosti o právach⁵⁰, ako aj s ťažkosťami v boji proti stereotypom⁵¹ a zlepšovaním situácie rómskych žien a detí.⁵² Samotná skutočnosť, že niektoré členské štáty⁵³ – vrátane niektorých s veľkými rómskymi komunitami a niektorých s veľmi vysokou

⁴⁷ BG, EE, ES, HU, HR, PT, SK

⁴⁸ ES, FR, HU, LV

⁴⁹ IT, ES, SI

⁵⁰ AT, CZ, LT, PT

⁵¹ EE, ES, HR, LV

⁵² BG, ES, SK

⁵³ CY, FR, EL, PL, RO

mierou vnímanej diskriminácie Rómov – neuviedli žiadne antidiskriminačné opatrenia, poukazuje na závažnosť problémov v tejto oblasti.

3. Politické poznatky

Zo skúseností s opatreniami na začleňovanie Rómov vyplýva, že dlhodobá zmena v niektorých z oblastí politiky si vyžaduje riešenie odporu voči Rómom a diskriminácie Rómov a budovanie dôvery medzi rómskymi a nerómskymi komunitami. Ak majú byť opatrenia na začleňovanie Rómov úspešné vo všetkých oblastiach politiky, musia sa spájať so spoločnými hodnotami a musia zahŕňať zvyšovanie informovanosti širokej verejnosti. Na účely boja proti stereotypom, nenávisťnému prejavu a trestným činom z nenávisťi je vo väčšinovej spoločnosti potrebné budovať pozitívne argumenty týkajúce sa Rómov a posilňovať rómsku identitu prostredníctvom špecifických cieľových opatrení na boj proti odporu voči Rómom a podporovať uznanie rómskej histórie (vrátane holokaustu). Najúspešnejšie opatrenia sa nielenže spájajú s hlavnými štruktúrami a politikami, ale ich aj transformujú tým, že bojujú proti predsudkom a stereotypom a budujú pozitívny obraz Rómov u tvorcov politik a iných zainteresovaných strán.

Sľubné prístupy:	Priority, ktoré treba riešiť:
<ul style="list-style-type: none"> • AT: v nadväznosti na online konzultáciu o vnútroštátnej stratégii integrácie Rómov sa zintenzívnilo úsilie na riešenie odporu voči Rómom. Boj proti odporu voči Rómom sa stal prioritou v rámci revidovanej stratégie a zamerania špecializovaného podujatia rakúskeho predsedníctva EÚ • DE: bola zriadená nezávislá expertná komisia pre otázku odporu voči Rómom s cieľom poskytovať vláde konkrétne odporúčania, ktoré sa týkajú histórie Sintiov a Rómov v Nemecku, ich prenasledovania a diskriminácie, ako aj odporúčania na riešenie odporu voči Rómom v súčasnosti • uznanie existencie rómskeho holokaustu a vytvorenie výboru proti rasizmu s účasťou Rómov (SK), pamätníky, výstavy a online platformy na pamiatku rómskych obetí holokaustu (NL), Každoročná spomienková slávnosť pri príležitosti Dňa pamiatky rómskych obetí holokaustu v koncentračnom tábore v Auschwitz-Birkenau (PL), múzeum rómskej histórie a umenia a odškodnenie obetí nútenej práce (LV) • CZ: vláda kúpila prasačiu farmu, ktorá sa nachádzala na mieste bývalého koncentračného tábora v obci Lety u Písku. Pamätník obetiam rómskeho holokaustu bude postavený s pomocou grantov EHP • SE: činnosť Komisie zameranej na boj proti odporu voči Rómom, ktorej výsledkom je uznanie existencie historického a súčasného odporu voči Rómom, špeciálne policajné jednotky bojujúce proti trestným činom z nenávisťi a spolupracujúce s menšinami vrátane Rómov • ES: kampane zamerané na boj proti stereotypom a šírenie rómskej kultúry pod vedením inštitútu rómskej kultúry a regionálnych samospráv s účasťou rómskej občianskej spoločnosti, služba bezplatnej právnej pomoci obetiam diskriminácie a trestných činov z nenávisťi poskytovaná združeniami právnikov v Madride, Barcelone, Malage, Seville a Cordobe, prokurátor špecializovaný na trestné činy z nenávisťi a diskrimináciu v španielskych provinciách • IT: orgán pre otázky rovnosti (a vnútroštátne kontaktné miesto pre otázky Rómov) zriadil kontaktné centrum pre sťažnosti týkajúce sa trestných činov, ktoré obetiam poskytuje podporu a právnu pomoc, a monitorovacie stredisko pre médiá a internet, ktoré rómsku a nerómsku mládež učí monitorovať, odstraňovať alebo hlásiť nenávisťné prejavy • FI: antidiskriminačné kampane proti trestným činom z nenávisťi a nenávisťným prejavom organizované mimovládny organizáciami s účasťou Rómov, zvyšovanie informovanosti Rómov o rodových úlohách v rámci rodiny, povinné plánovanie týkajúce sa rodovej rovnosti zo strany obcí a väčších zamestnávateľov, ktoré je monitorované úradom ombudsmana pre nediskrimináciu • IE: etický kódex pre írsku políciu s osobitným dôrazom na boj proti diskriminácii voči komunite Travellerov, vymenovanie 277 etnických styčných úradníkov na budovanie dôvery medzi Travellermi a políciou 	<ul style="list-style-type: none"> • vytvorenie etnicky členeného (anonymizovaného) súboru údajov na monitorovanie odporu voči Rómom, diskriminácie a vplyvu verejných politík na Rómom • vypracovanie opatrení na boj proti odporu voči Rómom, trestným činom z nenávisťi a nenávisťnému prejavu, zvýšenie informovanosti o nich a ich monitorovanie a sankcionovanie (v súvislosti so širšími stratégiami zameranými proti rasizmu), a to so zapojením rómskych občanov a zameraním sa na spoločnosť ako celok • zabezpečenie presadzovania právnych predpisov týkajúcej sa rovnosti a boj proti diskriminačnému zaobchádzaniu zo strany donucovacích orgánov a ďalších orgánov verejnej správy prostredníctvom dôsledného vyšetrovania, odrádzajúcich sankcií a školení zameraných na boj proti diskrimináciám a zvýšenie vnímavosti • podpora prístupu Rómov k spravodlivosti so zameraním na obe viacnásobnej diskriminácie (ženy, LGBTI, Rómovia bez občianstva) a posilnenie kapacity orgánov pre otázky rovnosti, aby mohli riešiť situáciu diskriminácie Rómov • stanovenie postupov pod vedením Rómov v záujme hľadania pravdy a zmierenia na preskúmanie, zdokumentovanie a zvýšenie informovanosti o zneužívaní Rómov v minulosti a posilnenie dôvery a zmierenia • umožnenie Rómom plne sa zapájať do politického, kultúrneho

<ul style="list-style-type: none"> • CZ, EL, HU SK, RO: mapovanie sociálne vylúčených a rómskych komúní, ktoré možno využiť na ciele intervencie vrátane intervencií financovaných z fondov EŠIF • UK: nástroj pre online oznamovanie trestných činov z nenávisťi 	<p>a spoločenského života a do všetkých fáz procesu tvorby politiky</p> <ul style="list-style-type: none"> • sledovanie celostného prístupu, ktorý zohľadňuje rodové hľadisko a deti, boj proti zneužívaniu detí, skorým manželstvám, žobraníu s účasťou detí (prostredníctvom presadzovania právnych predpisov na ochranu práv detí), násiliu vrátane obchodovania s ľuďmi • zníženie sociálnych nákladov spojených so žobraním a zachovanie ľudskej dôstojnosti
---	---

III. ZAČLEŇOVANIE RÓMOV V REGIÓNE ROZŠIROVANIA

Západný Balkán zvýšil svoje úsilie nad rámec očakávaní a mandátu⁵⁴ a potvrdil rovnaké ciele a pracovné metódy⁵⁵ v súvislosti so začleňovaním Rómov ako členské štáty. Stabilné a udržateľné zlepšenia v oblasti integrácie Rómov sú nevyhnutné pre pokrok na ceste k členstvu v EÚ. Aby sa zohľadnili účinky predchádzajúcich prístupí, najmä v oblasti voľného pohybu osôb, je pokrok dosiahnutý v oblasti integrácie Rómov prvýkrát zahrnutý ako plnohodnotný prvok prebiehajúcich rokovaní v rámci procesu prístúpenia v kapitole 23 „Súdnicstvo a základné práva“. Výsledky prieskumu z roku 2017 zameraného na sociálno-ekonomickú situáciu Rómov v západnom Balkáne umožnili partnerom identifikovať nové výzvy, medzi ktoré patrí zvýšená podpora pre úspešnú reintegráciu navrátilcov do regiónu, a vytvoriť solidný základ pre vymedzenie požiadaviek budúcej rómskej politiky. Po prvý raz je špecializovaná príloha k tomuto oznámeniu zameraná na začleňovanie Rómov v regióne rozširovania a uvádzajú sa v nej podrobné horizontálne informácie, ako aj informácie o konkrétnych krajinách.

IV. ZÁVERY

Prieskum opatrení týkajúcich sa začleňovania Rómov poukazuje na potrebu identifikovať a rozvíjať s aktívnou účasťou Rómov intervencie, ktoré: reagujú na škálu problémov a sú im primerané, sľubujú merateľné výsledky a zahŕňajú reálne možnosti, ako dosiahnuť prijatie zo strany spoločnosti ako celku. Faktory úspešnosti v prípade plánovania, vykonávania a monitorovania intervencií na začleňovanie Rómov sú:

- dostatok **času** nielen na vykonávanie, ale aj na plánovanie, konzultácie, zapojenie zainteresovaných strán, vybudovanie dôvery u komúní, monitorovanie, hodnotenie a preskúvanie politiky,
- systematické zhromažďovanie spoľahlivých **údajov** členených podľa rodu a veku na účely informovania potrieb a kontextovej analýzy vybudovanie základne stanovenie cieľov a doplnenie ukazovateľov výsledku a vplyvu,
- **zahrnutie** cielejších **intervencií do všeobecnej politiky a právnych rámcov** s cieľom zabezpečiť, aby zostali len ako dočasné a podporovať efektívny rovnaký prístup Rómov k všeobecným službám namiesto vytvárania trvalých paralelných štruktúr,

⁵⁴ Bod 6: „Podpora integrácie Rómov mimo EÚ: situácia v krajinách zapojených do procesu rozširovania“. Pre krajiny zapojené do procesu rozširovania boli stanovené tri ciele: lepšie využívanie fondov IPA, zlepšenie monitorovania, užšia spolupráca s občianskou spoločnosťou.

⁵⁵ Každoročne predkladajú správu o vykonávaní, učili vnútroštátne kontaktné miesta pre otázky Rómov, zorganizovali výročné zasadnutia vnútroštátnej platformy s úzkym zapojením organizácií občianskej spoločnosti, zorganizovali semináre týkajúce sa Rómov, podávajú správu o plnení svojich záväzkov v rámci balíka rozširovania a podvýborov pre dohodu o stabilizácii a pridružení.

- silné **partnerstvo viacerých zainteresovaných strán** – na zabezpečenie spoluúčasti, spoločnej zodpovednosti a udržateľnosti⁵⁶,
- **aktívna účasť Rómov** a všetkých zainteresovaných strán na všetkých úrovniach (plánovanie, vykonávanie, monitorovanie, hodnotenie a preskúmanie politiky),
- **prierezové, medzisektorové a integrované** prístupy na riešenie problému viacnásobnej diskriminácie a multidimenzionálneho vylúčenia,
- prístup, ktorý **zohľadňuje rodové hľadisko a deti**: plánovanie na základe analýzy potrieb rómskych žien a detí, komplexný prístup a nepretržitá podpora najmä počas kritických prechodov,
- zohľadňovanie **rozmanitosti** rómskeho obyvateľstva: reagovanie na skutočné potreby, zaistenie citlivého vnímania miestnych súvislostí a riešenie vylúčenia a typov diskriminácie, ktorým čelia určité rómske komunity,
- **boj proti extrémnej chudobe** v kombinácii s cieľovými opatreniami zameranými na územie a skupiny v komplexných intervenciách na podporu dlhodobej zmeny,
- **explicitné, ale nie výlučne** zamerané cieľové opatrenia na zabezpečenie zohľadnenia širšieho kontextu a zabránenie nevôle zo strany iných znevýhodnených skupín,
- stanovenie priorít v oblasti **prevencie a včasnej intervencie** s cieľom zabezpečiť nákladovú efektívnosť a dosiahnuť dlhodobú a udržateľnú zmenu,
- **odstránenie segregácie** (v oblasti vzdelávania a bývania) ako dlhodobá priorita namiesto zvyšovania kvality v segregovaných prostrediach,
- **rozpoznanie odporu voči Rómom** na podporu dôrazného nediskriminačného prístupu v intervenciách na začleňovanie Rómov vo všetkých oblastiach⁵⁷,
- **odborné znalosti** na zabezpečenie kvalitných, nediskriminačných služieb,
- **budovanie kapacít** občianskej spoločnosti, verejnej správy a Rómov,
- viditeľná, dlhodobá **politická a finančná podpora** (vrátane pridelených rozpočtových prostriedkov z vnútroštátneho rozpočtu) na inštitucionalizácie sľubných postupov a udržateľnosti,
- **flexibilita** na zabezpečenie úspechu umožnením získavania politických poznatkov a prispôsobenia politik,
- nezávislé kvantitatívne a kvalitatívne **monitorovanie a hodnotenie** na meranie pokroku a zabezpečenie preskúmania politiky.

⁵⁶ Toto znamená aj úzku spoluprácu medzi zainteresovanými stranami pracujúcimi s Rómami a tými, ktorí pripravujú a vykonávajú všeobecné verejné politiky, ako aj spoluprácu miestnych verejných a súkromných poskytovateľov služieb s občianskou spoločnosťou úzko spolupracujúcou s rómskymi komunitami.

⁵⁷ To by malo zahŕňať aj rozpoznanie zvláštností odporu voči Rómom, trestných činov z nenávisťi a protirómskej rétoriky, ako aj výzvy, ktorým čelia rómske obeť v prístupe k spravodlivosti, ochrane a podpore (napríklad nedostatočné nahlasovanie prípadov aj v dôsledku strachu z diskriminácie alebo odvety zo strany vyšetrujúcich orgánov, rizík opätovnej viktimizácie, vplyvu vlastných predpojatých postojov orgánov týkajúcich sa reakcií v rámci trestného práva atď.).